

GUNNAR HÖKMARK:

Nordsat

Vad Johan Henrik Kellgren skrev i "Ljusets fiender", när han kämpade för tryckfriheten på 1700-talet, skulle man i dag kunna använda mot Nordsats motståndare, skriver civilekonom Gunnar Hökmark, förbundsordförande i Moderata Ungdomsförbundet. De utmärkes av samma misstro mot enskilda människors förmåga att själva kritiskt välja, sovra och förstå som tryckfrihetens motståndare då. Nordsat innebär ett mera varierande utbud av program och större valfrihet för tittarna men också en handfast nordism.

Debatten om Nordsat och om nya massmedia-teknologier har lockat fram många 1700-tals-spöken.

När diktaren Johan Henrik Kellgren på 1700-talet slogs för yttrandefrihet mot dem han kallade ljusets fiender var det med samma ord som skulle kunna användas mot de förmyndare som idag försvarar vårt radio- och TV-monopol.

Bland annat skrev han då i dikten "Ljusets fiender" i ironi mot dem som motarbetade tryckfriheten följande vers:

" En utlät sig: Man vore dum
(sen saken kommit har så vida)
att vilja ljusets gagn bestrida,
blott att man hindrar det att sprida
sitt sken till hela publikum
Nu, och på det en dylik fara
ej i vårt land må äga rum
är bäst man lämnar denna vara
åt mig till monopolium."

Kanske var Kellgren synsk när han slogs mot den tidens mörkmän. Hans vers duger lika väl idag med tanke på de kulturdebattörer och yrkestyckare som uppgivet suckar att vi nog måste ha TV, när vi väl fått den, men att den under inga villkor skall få ta emot det inflytande, som Nordsat skulle innebära, eller få ta vara på de möjligheter, som ett upphävande av monopolet skulle innebära.

Alla de som motarbetar Nordsat gör det med samma misstro mot enskilda människors förmåga att själva kritiskt välja, sovra och förstå som tryckfrihetens motståndare präglades av på 1700-talet. Den valfrihet som Nordsat skulle innebära har för dessa motståndare negativa

sidor som "att folk kommer att åka slalom mellan programmen" och "kan se banala och lätta program". Som exempel på dessa program pekar man på gyttjebrottning från Hamburg och norska gudstjänster eller i allra, allra värsta fall Kojak som har blivit symbolen för allt ont.

I stället menar kritikerna mot Nordsat att man inte bara ska ta ett ansvar för vad som sänds utan också för vad som ses. Det är alltså viktigt att redigera ihop en "klok" blandning åt tittarna så han/hon inte missar något väsentligt här i livet. Det är faktiskt fel, menar man, att ge tittarna vad de vill ha, istället vill man ge sig själv uppgiften att göra dem mer medvetna.

Innebörden av Nordsat

Vad är då Nordsat, som utlöst det mesta av denna debatt?

Nordsat är inte frågan om att göra nya multinationella Coca-Colaprogram, det är inte frågan om att påtvinga svenska folket vare sig gyttjebrottning från Hamburg eller högkyrkliga morgongudstjänster från Trondheim.

Vad det gäller är att förmedla till varje nordiskt land alla de program som ändå redan inköps, produceras och sänds i de olika nordiska länderna. Vad det ytterst gäller är om vi skall ge svenska tittare tillgång till ytterligare 5 TV-kanaler, som redan ligger i etern, men som inte når oss.

Tittarna i Skåne ser idag Danmark som TV 3. Motsvarande görs i andra delar av landet. Det är svårt att på fullt allvar påstå att de därför har blivit mer fördärvade, mer kommersialiserade, mer televisioniserade än andra svenskar.

Nordsat innebär ett bredare utbud med större möjligheter för den enskilde att själv välja det program man vill se, beroende på smak, sinnesstämning och mycket annat. Det innebär också en större mångfald och variation än dagens system. Förutom valfrihet och ett mer varierande utbud innebär Nordsat också en handfast nordism. Vi får en inblick i våra nordiska grannländers politiska och kulturella skeden. Vi kommer i en närmare kontakt med deras språk. För de nordiska invandrarna innebär Nordsat en god kontakt med hemlandet. Framför allt får vi en gemensam kulturell plattform till gagn för allt nordiskt arbete. Detta är Nordsat.

Inför denna möjlighet både vad gäller ökad valfrihet, allsidighet, konkurrens och en betydelsefull gemensam nordisk plattform skulle man liksom Kellgren om tryckfriheten redan på 1700-talet utbrista i följande:

"Ljus kom - en allmän fröjd
vid denna syn. Vem är ej nöjd
på svart och vitt att skillnad göra?
Blott här och där en mörkrens vän
gav ljus och lampor den och den,
och vem det var, skall ni få höra."

Privilegiebärarna

Mörkrets vänner idag kan indelas på olika sätt. Dels och i första hand är det privilegiebärarna inom monopolet, som idag genom sin ställning fungerar som den nya tidens censorer. För dem innebär tittarnas valfrihet ett hot om att deras program, som de tycker är så viktigt, skall bli bortvalt.

En av monolets företrädare, Staffan Eken-dahl har i ett inlägg i Expressen under våren gjort sig till en utmärkt tolk för dessa, då han pläderar för att melodiradion skall lyftas bort. Eftersom Radio Nord förbjöds för 20 år sedan finns det ingen anledning längre att tillmötesgå publikens önskemål om en musikkanal. I egen-skap av reporter på Dagens Eko menar han nämligen: "Det finns ingen anledning att tex medan lunchkot sänds i P1 låta P3 vara upp-taget av ett program dit folk uppmanas ringa och sjunga i telefon". Om lyssnarna händelse-vis inte vill höra Dagens Eko och Staffan Eken-dahl så skall de minsann tvingas till det, det är kontentan av det inlägget.

Monolet ger monolets anställda möjlig-heter att sända det som de tycker är viktigt istället för det som de tror att publiken tycker är viktigt. Och den rätten vill de värna om.

Gunnel Granlid, producent och fackligt aktiv i SIF-klubben på Sveriges Radio och Sveriges TV säger till exempel så här i en intervju-sammanställning som gjorts av Moderata Ung-domsförbundet: "Vi vet att smala program kommer i skymundan. Valfrihetsresonemanget är därför förvirrande. Valfriheten kommer ju att innebära att folk väljer bort informativa program. Folk blir mindre medvetna. Det är fel att ge folk vad de 'vill ha'. Vi på TV borde få resurser att göra folk mer medvetna".

När alla dessa privilegiebärare värnar om sitt monopol och värjer sig för varje form av konkurrens, beror det helt enkelt på att de är rädda att deras sofistikerade program inte hål-ler måttet om tittarna får välja. Kanske tänkte Kellgren på våra dagars privilegiebärare när han skrev den här versen i "Ljusets fiender":

"Fördömda spratt!" – skrek likaså
bakom en skärm, bort i en vrå
en man med schene rariteten –
"Snart skall man nu min konst förstå
bland hela svenska allmänheten!
Det gick i skymningen så bra
att folkets syn och pung bedra,
men sen man tänt det satans ljuset
farväl med all slags häxeri,
farväl med svart och vit magi!"
Så sagt och junkern smög ur huset."

Yrkestyckarna

Men det finns också en annan form av motstån-dare till Nordsat och de nya medierna och det är yrkestyckarna/förmyndarna, som månar om att tittarna skall få ta del av ett "visst" bud-skap, ett "balanserat" utbud.

Carl Henrik Svenstedt, en annan massme-diadebattör, är en god representant för dessa. Han menar – också i Expressen – att video är ett hot mot informationsfriheten eftersom tek-niken ger tittarna möjlighet att undfly den "in-formation" som uppenbarligen Svenstedt är mån om att publiken ska få ta del av.

För debattörer typ Svenstedt är nämligen informationsfriheten inte friheten att själv välja vilken information man ska ta del av, utan istället friheten att få veta att alla blir inform-erade vare sig de vill eller ej, av den som vill och får informera i monolet. När man väl har bestämt vad som är viktigt att informera om, då skall det vara bekvämt, då skall det inte längre ställas krav på att man av egen kraft och med budskapet ska kunna fånga publikens in-teresse.

Även för Svenstedt hade Kellgren en för-
aning.

”En sömnsjuk man skrek till och spratt
helt högt från stolen, där han satt.

Hans namn var dummer Jöns,
Jöns Dummer,

till kropp och själ, båd dag och natt
försänkt uti en ständig slummer.

Man kan väl tänka, vilket spratt
för sådant djur att mörkret sakna,

ty sen man nu hans lättja ser,
så skäms det dumma svinet mer

att ensam sova bland de vakna.”

Felaktiga förutsättningar

Motståndarna till Nordsat och de nya me-
dierna förutsätter åtminstone tre saker som är
grovt fel.

För det första tror de att man kan göra en
värdering över vad som är bra eller dåliga pro-
gram. Det kan man inte. Det är endast publi-
ken som avgör det. Och man kan ännu mindre
påstå att så kallade ”breda” program är dåliga
och smala bra. Däremot kan det skilja i kvalitet
inom båda typerna av program. Smala pro-
gram kan få höga tittarsiffror om de är välgjor-
da. Operan Trollflöjten eller programserien
”Liv på jorden” är exempel på detta.

För det andra tror de, att det finns någon
anledning att ge radio och TV ett totalansvar
för att människor tutas i en ”klok” blandning
av ”breda” och smala program.

Men vad är det som säger att den som ska slå
sig ner för att se på Kojak, gyttjebrottning från
Hamburg eller en nordisk gudstjänst (det är
exempel som brukar användas och som illu-
strerar en elitattityd hos dem som värnar om
monopolet) inte just har läst nyheterna i en

dagstidning eller tagit del av kultur på ett mu-
seum eller varit på en debatt i kulturhuset eller
avslutat en bok om den nya intellektualismen?

Och vad är det som säger att den som kanske
rent av arbetat en hel dag inte skulle få välja
om han vill se på ett kulturprogram eller på
underhållning? Och varför skulle det vara säm-
re att se på Kojak än på Igelkotten?

För det tredje så förutsätter alla monopolets
gynnare att någon – implicit dem själva – är
kompetent, klok och vis nog att välja det som
andra ska se, att sovra bland det som är bra
eller dåligt, att bedöma vad som är viktigt och
inte viktigt med mera. Men så är det inte.
Ingen annan än den enskilde lyssnaren/tittaren
är kompetent nog att göra detta.

Även om TV-tittande kan ske in absurdum
och många program kan framstå som onödiga
eller fördummande för den enskilde, är Nordsat
en möjlighet för ökad valfrihet i etern, ett steg
på vägen mot en eterns pressfrihet och tryckfri-
het. Kanske kan våra dagars debatt om mass-
media sluta som Kellgren skrev i sin kamp för
tryckfriheten:

”Och vad den våda

beträffa må, som yppas kan
av ljusets vårdslösa hantering,

har däremot en klok regering
två goda medel i sin hand:

spön, tjänlige att fruktan väcka
hos den försumliga och fräcka,

och sprutor, färdige att släcka
i hast den gruvligaste brand.

Han slöt. Ett allmänt bravoskri,
ett allmänt klappande i händern

excipe Fån & Compagnie,
som togo visligt sitt parti

och svuro sakta mellan tändren.”